

O NEKIM ASPEKTIMA OBILJEŽAVANJA HISTORIJSKIH DOGAĐAJA I LIČNOSTI SARAJEVA (U PROŠLOSTI I SADAŠNJOSTI)

SOME REFLECTIONS ON MARKING HISTORICAL EVENTS AND PERSONALITIES OF SARAJEVO (PAST AND PRESENT)

Abstract

"We know how to speak many falsehoods that resemble real things, but we know, when we will, how to speak true things." (HESIOD)

We are all travellers in time, able to go back and forth in the past, skipping certain periods, returning to others - but there is no point in avoiding the truth, in erasing the truth of the 1365 days of the siege and defence of Sarajevo, without water, power or food.

Why do we keep quiet? It is a proven fact that a few, very poorly armed people can hold out against a much more powerful aggressor when they know what they are fighting for and are willing to make immense sacrifices in order to survive, even when the aggression initiated by Belgrade and Zagreb was backed by certain great European powers.

There are no objective grounds for this heroic, superhuman struggle to be swept under the carpet, for the experience that could be gained from the successful struggle for the survival of Bosnia and Herzegovina, Sarajevo and the Bosniacs in such circumstances should set an example.

Sarajevo is a fascinating example in our historiography of how the history of urbanism and the cultural history as a whole of this city, revealed in the names of its streets, squares, parks, bridges and other features, was sidelined until the aggression against the state of Bosnia and Herzegovina began.

Sažetak:

«Mi moramo kazati mnogo ispjevanog stvarnosti sličnog, a mi znamo također, kad hoćemo objaviti istinu.» (HESIOD)

Svi smo mi putnici kroz vrijeme koji mogu ići kroz prošlost unaprijed i unazad, preskakati neke periode, na neke se vraćati, ali je nerazumno bježati od istine, brisati tu istinu iz 1365 dana opsade i odbrane Sarajeva, bez vode, struje, hrane...

Zašto šutimo? Potvrđeno je da i jedan brojčano mali i veoma slabo naoružan narod može da se suprostavi nekoliko puta jačem agresoru, svjestan ciljeva za koje se bori i spreman da se žrtvuje da bi opstao, pa i u slučaju kada su agresiju iz Beograda i Zagreba podržavale i neke velike evropske sile. Nema objektivnog opravdanja da se ovakva herojska, nadljudska borba prešućuje, jer iskustva koja bi trebalo stjecati na njima, mogu i trebalo bi da budu primjer kako se i u kakvim uvjetima uspješno vodila borba za opstanak države Bosne i Hercegovine, Sarajeva i Bošnjaka. Sarajevo predstavlja zanimljiv primjer u našoj historiografiji kako se do početka agresije na državu Bosnu i Hercegovinu minimizirala i negirala historija urbanizma, i cjelokupna kulturna historija ovog grada, u pogledu naziva ulica, trgova, parkova, mostova i drugih obilježja.

Dokumentarno zagarantirana starost mreže ulica i trgova Sarajeva je 554 godine, sa šest karakterističnih historijskih razdoblja, koji su značajno utjecali, svaki na svoj način, na izgradnju grada, ulica i trgova:

1. Osmansko razdoblje (1462. - 1878. → 416 godina);
2. Austrougarsko razdoblje (1878. - 1918. → 40 godina);
3. Stara Jugoslavija (1918. - 1941. → 22 godine);
4. Okupaciono razdoblje (1941. - 1945. → 4 godine);
5. Socijalistička Jugoslavija (1945. - 1992. → 47 godina);
6. Država Bosna i Hercegovina (od 1992. godine).

Određivanje naziva ulica živi u svim civiliziranim gradskim naseljima svijeta i odvija se negdje po nepisanim, a negdje i po pisanim zakonima. U Sarajevu je poslije 1945. godine, bila propisana djelatnost kao i obaveza regulirana zasebnim zakonskim aktima, a briga o nazivima ulica je bila u općinskim nadležnostima. Narodna skupština FNRJ je 1953. godine, donijela Preporuku o davanju imena mjestima, ulicama, ustanovama i drugome. Prekinuto je s tradicijom davanja imena po živim ličnostima, osim imena Maršala Tita. Tako smo imali gradove: Titov Drvar, Titov Veles, Titovo Užice, Titograd, Titova Mitrovica, pa Titove rudnike, ulice, broдове, ostrva, avione, do naziva i države Titova Jugoslavija. Skupština SR Bosne i Hercegovine je prilagodila svoje ustavne odredbe iz 1948. godine, novim odredbama o nazivima ulica i mjesta iz 1964. godine.

Od 1970. godine, nadležnosti o nazivu ulica i trgova od općina preuzima Skupština grada Sarajeva. Formiranjem Kantona Sarajevo 1997. godine, te nadležnosti preuzima Skupština Kantona Sarajevo, uz djelovanje općinskih komisija, odnosno kantonalne Komisije za obilježavanje i njegovanje historijskih događaja i ličnosti.

Ulice Sarajeva od postanka grada do danas, predstavljaju bogat i zanimljiv materijal za historičare, etnologe, etnografe, sociologe, politologe kao i za druge naučne discipline. Ulice svakoga grada su živo biće svoje vrste i rađaju se, razvijaju se, ali nikada potpuno ne umiru, ali se to dešavalo u Sarajevu, isključivo u ideološkim prilikama.

Vrijeme od prohujalih 554 godine, je vrijeme ono isto, koje sve gradi i razgrađuje, koje je ovdje ipak danas, naredalo preko 1400 ulica i trgova. U nazivima ulica minulih epoha, ulice su trebale da predstavljaju spomenike autohtone jezične, etnološke i kulturne historije Sarajeva, da potiču poštovanje građana i da pobude brigu da se to očuva, a ne ideološke nazive, posebno sa obilježjem srpskog velikodržavlja s ekspanzionističkim interesima ka nestanku države Bosne i Hercegovine i Bošnjaka.

Institucija naziva ulica i trgova je podložna procesu promjena u zavisnosti od ideoloških, socioloških uvjeta pojedinih historijskih epoha, odnosno društvenih i državnih uređenja. Analizom je utvrđeno, da je blizu jedne polovine ulica iz osmanskog razdoblja do početka srbocrnogorske agresije na Sarajevo 1992. godine, izgubila prvobitna, izvorna imena. Zanimljiv je, i upadan podatak o velikom broju naziva koji su promijenjeni u razdoblju socijalističke Jugoslavije. Tada su ukinuti dotadašnji izvorni, stari nazivi i dati novi nazivi ulica, odnosno, pristupilo se sistematskom pokrštavanju naziva ulica, trgova i parkova.

U tadašnjim nazivima po ličnostima dominirali su nazivi po nosiocima radničkog pokreta, učesnicima NOR-a i slično, koji nisu iz Sarajeva i Bosne i Hercegovine. Oni su bili zastupljeni u oko 40% svih naziva ulica u Sarajevu. Broj kulturnih i znanstvenih radnika, u nazivima ulica grada je bio zastupljen sa svega 6,40%. Još je poraznija činjenica od ukupno 42 naziva ulica je tek 15 ličnosti sa polja kulture i znanosti bilo iz Sarajeva i Bosne i Hercegovine.

U nazivima ulica i trgova u Sarajevu dominirali su srpska i crnogorska imena sa oko 50%. Socijalističko razdoblje Sarajeva, (koje je trajalo oko 47 godina), u odnosu na osmansko razdoblje, (koje je trajalo 416 godina), predstavljeno je sa preko 40% naziva ukupnog broja

ulica i trgova u Sarajevu.

Studioznom analizom naziva ulica i trgova u Sarajevu do 1992. godine, primjetno je minimiziranje i negiranje Sarajeva, Bosne, Bošnjaka i islama, i zato prezentiram te nazive:

1. Dobrovoljačka
2. Hajduk-Veljka
3. Kosovska
4. Miloša Obilića
5. Nemanjina
6. Njegoševa
7. Vojvode Stepe Stepanovića
8. Stevana Sindelića
9. Valjevska
10. Vuka Karadžića
11. Jovana Cvijića
12. Starine Novaka
13. Uskočka
14. Vojvode Radomira Putnika
15. Park cara Dušana
16. Veselina Masleše i druge.

Naša novija historija je potvrdila da su Bošnjaci mučeni, ubijani u logorima, zatvorima, u vlastitim domovima, na poslovima, u školama, upravo od hajduka, vojvoda, uskoka, srpskokrnogorskih dobrovoljaca i drugih. Naši susjedi su potvrdili da su nasljednici svojih gore navedenih predaka, da u njima inkvizicija živi, i to je dokaz da se historija ponovila, jer su se ustvari, ljudi ponovili.

U novijoj historiji promijenio se oblik inkvizicije, a suština je ostala ista. Agresori iz susjednih država prihvatili su ulogu inkvizitora, a Bošnjaci ulogu žrtava i ugnjetavanih. Od srednjovjekovlja do danas, čini mi se, sve je ista pozorišna predstava, samo se kostimi mijenjaju (križari, hajduci, uskoci, četnici, ustaše...), samo su iste žrtve Bošnjani, Muslimani, Bošnjaci. Svijet i Evropa iz publike i dalje mirno gledaju, a Bošnjaci i na početku trećeg milenija, učeći na vlastitim greškama, utvrđuju lekcije iz vlastite historije.

PROBLEM RACIONALNOG SAGLEDAVANJA HISTORIJSKIH DOGAĐAJA I LIČNOSTI U OPSADI I ODBRANI SARAJEVA (1992.-1995.)

Sarajevo je posebno važno danas, kada su i poslije 15 godina genocida nad građanima, prisutne manipulacije historijom, evidentne laži, neistine i drugo, kao npr. o tzv. «stradanju 5000 Srba u Sarajevu od strane Bošnjaka». Nisu to samo pokušaji obrnutih teza ko je stradao u opkoljenom Sarajevu, to su pokušaji da se historija ispravi perom i državnom politikom iz Beograda, jer oni su to po tradiciji i prakticirali.

Na osnovu raspoložive dokumentacije različite provenijencije naučno je utvrđeno i dokazano, da je izvršeno protjerivanje, egzodus i odisejada Bošnjaka na kraju XX stoljeća, ali je nažalost to još uvijek opijum za srpske historioграfe o tzv. «četničkom herojstvu».

Svaka generacija, svako pokoljenje ima svoj zadatak. I mi Bošnjaci, imamo svoj zadatak, jer imamo naša mezarja, hiljade muhadžira, invalida, siročadi i udovica čija su naselja pretvorena u zgarišta, te danas bez krova nad glavom lutaju i traže hljeba.

Rezultat Dejtonskog mirovnog sporazuma je Bosna i Hercegovina podijeljena na srpski entitet sa nazivom Republika Srpska, i bošnjačko-hrvatski entitet oličen u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Ipak, Bosna i Hercegovina je danas ponovo država, i to samostalna država, prvi put nakon

pada Bosanskog kraljevstva 1463., dakle nakon punih 529 godina življenja u sastavu dva carstva i dvije Jugoslavije.

Sarajevo je teško stradalo za vrijeme posljednje agresije i četverogodišnjeg granatiranja i snajperisanja njegovih kvartova i ulica sa okolnih planina. U klasičnoj srednjovjekovnoj opsadi (dugoj 1322 dana) ubijeno je oko 16 hiljada ljudi, uglavnom civila, žena i čak 1600 djece, neselektivno devastirano na hiljade stambenih, poslovnih, vjerskih i drugih objekata neprocjenjive kulturno-historijske vrijednosti.

Sarajevo danas, usprkos svemu, živi multinacionalno i multikulturalno, kao i uvijek, nakon svega - bez mržnje. Uz to, obogaćeno ambasadama, poslovnim predstavništvima, kulturnim ustanovama, ljudima svih boja i religija, koje su se oduvijek susretale u ovome gradu sretnog života u različitosti.

Bitka za opstanak države Bosne i Hercegovine i Bošnjaka još traje i vodi se kroz institucije, a naša je obaveza da to realiziramo projektima «Da se ne zaboravi i nikada ne ponovi». Nažalost, mi ne vraćamo dug onima koji su nas tokom agresije sačuvali od istrebljenja i progona. Mi smo brzo zaboravili imena viteških i slavnih naših sinova, što potvrđuje i činjenica da u Sarajevu imamo svega 3-4% naziva ulica, spomen obilježja i drugo što nas podsjeća na njihovo herojstvo, odbranu države Bosne i Hercegovine i Sarajeva (1992.-1995.).

Sama inicijativa da se dio Titove ulice u centru Sarajeva dodijeli prvom predsjedniku Republike Bosne i Hercegovine i vrhovnom komandantu oružanih snaga R BiH, rahmetli Aliji Izetbegović, dočekan je "na nož" posebno od Bošnjaka. Ovo je dovoljan primjer kako se odnosimo prema našem narodno-odbrambenom i oslobodilačkom ratu (1992.-1995.), prema tekovinama naše borbe. Ovo je primjer kako političari ne žele da ispune želju najmanje 80% Bošnjaka da se dio ulice Maršala Tita preimenuje u ime Alije Izetbegovića, i primjer odstupanja od tradicionalne historije, negiranja naše oslobodilačke borbe, identiteta.

Nije iznenađujuće što srpski političari iz Republike Srpske kao npr. Nikola Špirić, traže ukidanje naziva ulica: Patriotske lige, Branilaca Grada, Zelene Beretke, Mladi Muslimani, Zlatnih ljiljana i druge. Budimo istinski ponosni na navedene ulice, da nije bilo Patriotske lige, Zelenih Beretki, Branilaca Grada i Zlatnih ljiljana ne bi bilo ni Bosne, ni Sarajeva, ni Bošnjaka...

Bošnjaci i drugi narodi moraju biti ponosni na naša spomen-obilježja na Markalama, Ferhadiji, Žuci, Dobrinji, na nazive ulica naših vitezova: Safeta Hadžića, Envera Šehovića, Zaima Imamovića, Dine Magode, Vinka Šamarlića, Čedomira Domuza, Ene Šakića, Ramiza Salčina, Fadile-Žute Odžakovića, Mehe Porobića, Smaila Šikala, Safeta Isovića, Safeta Zajke, Emira-Čarlija Bogunića, Igora Pavlovića, Hašima Spahića, Mustafe-Talijana Hajrulahovića, Kurta Šorka, Želimira Vidovića, naših intelektualaca: Atifa Purivatre, Avde Sućeske, Ibrahima Tepića, Alije Isakovića, Muhsina Rizvića, Mehmedalije Bojića, Kasima Begića, Vitomira Lukića, i mnogih drugih zvučnih imena, do Davorina Popovića i Mirze Delibašića.

HISTORIJSKA ISTINA O ODBRANI SARAJEVA I DRŽAVE BOSNE I HERCEGOVINE

Niko ne može bošnjačkom narodu negirati pravo na istinsku historiju. Samo postojanje Bošnjaka do danas, određuje mu i historijski razvoj. Mi smo svjesni, da do danas ni historija, ni kultura, ni običaji Bošnjaka u Bosni i Hercegovini nisu adekvatno obrađeni u našim udžbenicima. Još uvijek Bošnjaci u udžbenicima nemaju realan osnov za prepoznavanje i poistovjećivanje sa vlastitom kulturom. Do početka agresije 1992. godine, srednjoškolski udžbenici iz nacionalnih disciplina nisu pisani po bosanskohercegovačkim programima pa su se Bošnjaci suočavali sa pritiskom asimilacije i nacionaliziranja u Srbe i Hrvate. Nažalost, i danas je slična situacija u gradovima sa dominantnim srpskim ili hrvatskim stanovništvom, gdje su u upotrebi udžbenici iz susjednih država.

U prijeratnim čitankama za osnovne škole od prvog do četvrtog razreda, prezentirani podaci pokazuju zastupljenost Muslimana 2%, zastupljenost Hrvata 7%, zastupljenost Srba 62%. U

imenima zastupljenost 4% muslimanska, 7% hrvatska i 52% srpska.

Danas, svijet i Evropa u udžbenicima nacionalnih predmeta u Bosni i Hercegovini promoviraju demokratske vrijednosti i toleranciju na uštrb i štetu većinskog stanovništva Bošnjaka. Poznato je, da naši učenici i studenti znaju mnogo više iz historije Francuske, Engleske ili Rusije nego što znaju o državi Bosni i Hercegovini. Postavlja se opravdano pitanje: zašto naša mladost mora više znati o Srbiji, Hrvatskoj ili Evropi nego o vlastitoj državi Bosni i Hercegovini?

Primjećen je sve veći interes mladih u Bosni i Hercegovini za osvjetljavanjem određenih aspekata naše najnovije historije, posebno perioda agresije na Bosnu i Hercegovinu (1992.-1995.). Zašto Vijeće Evrope i OHR ne žele istinu u našim udžbenicima? Zašto se skriva istina s kraja XX stoljeća, dokumenti, činjenice, iskazi očevidaca? Zašto se plaše istine? Evropa bježi od istine u Bosni i Hercegovini zbog svoje odgovornosti. Zašto se naša historija u udžbenicima završava sa krajem Drugog svjetskog rata?

Genocid nad Bošnjacima na kraju XX stoljeća, je najveći u Evropi poslije Drugog svjetskog rata. Agresor je pred očima te Evrope («koja nas uči historiji»), ubijao civile, silovao, klao, palio i radio druge zločine. Vjerujem da svijet i Evropa ne mogu izbrisati genocid i golgotu stradanja Bošnjaka iz memorije bošnjačkog čovjeka dok god on postoji...

Poznato je, da sve što se jednom desi ne mora se nikada ponoviti. Ali sve što se desi dva puta, desit će se sigurno i treći put. Razmislite Bošnjaci koliko smo mi puta genocide doživljavali!

Analizom udžbenika iz nacionalnih predmeta pisanih do početka agresije na Bosnu i Hercegovinu, uočljivo je da agresija na državu Bosnu i Hercegovinu i zločini izvršeni nad Bošnjacima ne pripadaju sferi slučajnosti, presedanima ili produktima historijske stihije. Potvrđeno je da se može pratiti kontinuitet agresije Srbije na Bosnu i Hercegovinu i Bošnjake od srednjovjekovlja do danas.

Uprkos pojavi svakovrsnih napisa o historiji Bosne i Hercegovine i Bošnjacima, još uvijek nedostaje svjetlost na tamnim naslagama naše prošlosti a posebno novije historije i razdoblja agresije (1992.-1995.) sve ono što se ne zapiše brzo se i zaboravi.

ZAKLJUČAK

Tekovine naše narodno-odbrambene i oslobodilačke borbe protiv fašizma na kraju XX stoljeća moramo sprovoditi kroz obilježavanje značajnih događaja, datuma i ličnosti iz perioda opsade i odbrane Sarajeva (1992.-1995.), kroz nastavne planove i programe iz nacionalnih predmeta našeg obrazovanja i drugih sličnih metoda.

Postavlja se pitanje, zašto i dalje učimo historiju obmane, laži, licemjerstva i hipokrizije? Da li nas Vijeće Evrope i OHR sa našim trenutnim obrazovanjem uvode u nešto što je u prošlom sistemu propalo i uzrokovalo raspad SFR Jugoslavije?

Ukoliko ukinemo istinu o našoj herojskoj i oslobodilačkoj borbi za opstanak Sarajeva, Bosne i Hercegovine i Bošnjaka, nastavnici, predavači i naučnici iz nacionalnih predmeta ne mogu našoj mladosti pričati o istini, pravdi, vjeri, moralu i ljubavi. Bošnjacima i našoj mladosti je dobro poznato iz prošlosti i sadašnjosti ko su četnici i ustaše, čija je krv natapala svaki grumen zemlje Bosne i Hercegovine, a to potvrđuju naši mezaristani, naše masovne grobnice, naši invalidi i spomen-obilježja. Ne dozvolimo kroz nove nastavne planove i programe i udžbenike nacionalnih predmeta, kao i drugih metoda i sredstava, početak novog genocida - poslije genocida nad Bošnjacima.

Sudeći po trenutnom stanju, uspomene na branioce Sarajeva tokom agresije na državu Bosnu i Hercegovinu (1992.-1995.), kroz nazive ulica, spomen-obilježja, udžbenike nacionalnih predmeta, filmove, seminare, simpozije i posjete značajnim događajima, stanje je zabrinjavajuće. Bošnjaci «teško se odriču starog, a još teže prihvataju nešto novo». Uglavnom, gdje su oni većina u Federaciji Bosne i Hercegovine, tu ima naziva ulica i spomenika različitih historijskih epoha, konfesija i nacija, dok u drugim dijelovima zemlje, gdje su Srbi i Hrvati

dominantni, gotovo svi nazivi su jednonacionalni, prijeratni (politički neadekvatni) izbrisani i ulice nose nazive ratnih zločinaca.

Ostaje i dalje otvoreno pitanje, poslije tolikih genocida nad Bošnjacima u minulim epohama, zar nismo zaslužili «Muzej genocida nad Bošnjacima», da se centralna saobraćajnica u Sarajevu nazove po imenu prvog Predsjednika Republike Bosne i Hercegovine i vrhovnog komandanta Oružanih Snaga Republike Bosne i Hercegovine Alije Izetbegovića i ulicu Armije Bosne i Hercegovine?